

Η «εξημέρωση του θηρίου»

Το βιβλίο του **Αγγελου Συρίγου** για τις ελληνοτουρκικές σχέσεις καλύπτει όλη την ιστορία των διμερών σχέσεων με τη γειτονική χώρα από την ανακωχή των Μουδανιών - το 1922 - ως και τις ημέρες μας

ΑΓΓΕΛΟΣ Μ. ΣΥΡΙΓΟΣ
Ελληνο-τουρκικές σχέσεις

Εκδόσεις Πατάκη, 2015, σελ. 895, τιμή 66 ευρώ

ΕΛΛΗΝΟ-ΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

ΤΟΥ ΑΓΓΕΛΟΥ ΑΛ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΥ

Η απόφαση να γράψει κανείς ένα βιβλίο αναφοράς για τις ελληνοτουρκικές σχέσεις είναι ιδιαίτερα δύσκολη. Το θέμα είναι τόσο περίπλοκο και τόσο φορτισμένο πολιτικά ώστε η πρόκληση καθίσταται σχεδόν απαγορευτική. Από την άποψη αυτή, το βιβλίο του **Αγγελου Συρίγου** με τον απλό - πλην σαφή - τίτλο *Ελληνοτουρκικές σχέσεις* εντυπωσιάζει όχι μόνο για την επιλογή του συγγραφέα να ασχοληθεί με ένα θέμα τόσο ευρύ, αλλά και με το μέγεθός του (περίπου 900 σελίδες). Καλύπτει άλλωστε όλη την ιστορία των διμερών σχέσεων με τη γειτονική χώρα από την ανακωχή των Μουδανιών - το 1922 - ως και τις ημέρες μας.

Ο Συρίγος, τον οποίο ο γράφων έχει την τύχη να γνωρίζει προσωπικά εδώ και χρόνια, ανέλαβε να γράψει μόλις το δεύτερο ουσιαστικό του d' horizon των ελληνοτουρκικών σχέσεων. Το μόνο άλλο βιβλίο που αποπειράθηκε κάτι ανάλογο ήταν το *Οι ελληνοτουρκικές σχέσεις, 1923-1987* που είχε εκδοθεί από τον οίκο Γνώση (ο οποίος δεν υπάρχει πλέον). Σε εκείνο τον συλλογικό τόμο, που για χρόνια αποτέλεσε την πληρέστερη ιστορική

και αναλυτική καταγραφή των βασικών προβλημάτων στις σχέσεις με τη γειτονική χώρα, είχαν συνεργαστεί, μεταξύ άλλων, κορυφαία ονόματα του ακαδημαϊκού χώρου των διεθνών σχέσεων, όπως οι **Χρήστος Ροζάκης**, **Θάνος Βερέμης**, **Πάνος Καζάκος** και **Βαγγέλης Κουφουδάκης**.

Ο συγγραφέας αυτή τη φορά είναι ένας και αναμφίβολα η αποστολή δυσκολότερη. Ωστόσο ο Συρίγος, ο οποίος εκτός από καθηγητής Διεθνούς Δικαίου και Εξωτερικής Πολιτικής στο Πάντειο Πανεπιστήμιο έχει διατελέσει γενικός γραμματέας σε διάφορα υπουργεία ενώ έχει εργαστεί και στο υπουργείο Εξωτερικών (ήταν μέλος της ομάδας που είχε συγκροτηθεί κατά την αρχική περίοδο της ελληνοτουρ-

Ο Κώστας Σημίτης με τον Σουλεϊμάν Ντεμιρέλ κατά τη συνάντησή τους στη Μαδρίτη, τον Ιούλιο του 1997, στο περιθώριο της Συνόδου Κορυφής του ΝΑΤΟ

κικής προσέγγισης υπό τον **Γιώργο Παπανδρέου** στα τέλη της δεκαετίας του '90) την ανέλαβε. Και το ενδιαφέρον στοιχείο του βιβλίου είναι ότι επιδιώκει όχι μόνο να καταγράψει και να αναλύσει γεγονότα, αλλά και να ασκήσει κριτική, ενίοτε σκληρή, σε πρακτικές του παρελθόντος και σε επιλογές της πολιτικής ηγεσίας.

Ίσως το πλέον ενδιαφέρον κομμάτι του βιβλίου να αφορά την εκτενή παρουσίαση και ανάλυση από τον Συρίγο της «μεγάλης στροφής» που πραγματοποιήθηκε στις ελληνοτουρκικές σχέσεις από τον πρώην πρωθυπουργό **Κωνσταντίνο Σημίτη**. Η στρατηγική της «εξημέρωσης του θηρίου», όπως την ονομάζει, συνιστούσε αναμφίβολα την «πρώτη φορά από τα τέλη της δεκαετίας του 1970 που η Ελλάδα είχε μια ολοκληρωμένη στρατηγική, καλά προετοιμασμένη» έναντι της γειτονίας. Ακολουθούσε μάλιστα, χρονικά, το δεύτερο μετά το 1974 κομβικό σημείο στις

ελληνοτουρκικές σχέσεις που δεν ήταν άλλο από το Ανακωχθέν της Μαδρίτης. Αυτό εξεδόθη ύστερα από συνάντηση του κ. Σημίτη με τον τότε πρόεδρο της Τουρκίας **Σουλεϊμάν Ντεμιρέλ** στις 8 Ιουλίου 1997 στη Μαδρίτη, στο περιθώριο της Συνόδου Κορυφής του ΝΑΤΟ.

Η στρατηγική της «εξημέρωσης του θηρίου» συνεχίζεται ακόμη και σήμερα. Δύο ήταν οι βασικοί πυλώνες της: πρώτον, η διεκδίκηση ένταξης της Τουρκίας στην ΕΕ και, δεύτερον, μια συνολική διευθέτηση των ελληνοτουρκικών διαφορών σε ευρωπαϊκό πλαίσιο. Από τη στρατηγική αυτή απέρρεαν δύο συνδεδεμένα ζητήματα που κατεγράφησαν το 1999 στη Συμφωνία του Ελσίνκι. Κατ' αρχήν, η ένταξη της Κύπρου στην ΕΕ, κάτι που αποτέλεσε μία από τις μεγαλύτερες επιτυχίες της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής μεταπολεμικά. Και κατά δεύτερον, οι διερρευνητικές επαφές Αθήνας - Άγκυρας με σκοπό την επίλυ-

ση των διαφορών στο Αιγαίο.

Ο Συρίγος δεν μασάει τα λόγια του και αυτό είναι χρήσιμο είτε διαφωνεί κανείς μαζί του είτε συμφωνεί. Από την κριτική του δεν ξεφεύγουν ούτε τα μέσα μαζικής ενημέρωσης τα οποία, προθύμως όπως ο ίδιος υπέρ της ελληνοτουρκικής φιλίας, ώστε να την εγγράψουν στο λαϊκό υποσυνείδητο - που δεν διάκειται διαχρονικά υπέρ μιας προσέγγισης με τη γειτονική χώρα. Σε σχέση δε με τον πρώην πρωθυπουργό επισμαίνει ότι «το συμπέρασμα ήταν ότι η κοινή γνώμη έπρεπε να προετοιμασθεί, να διαπαιδαγωγηθεί εκ νέου και να πάψει να αντιμετωπίζει την Τουρκία ως επεκτατική δύναμη και "φυσικό εχθρό" του ελληνισμού». Η περιφημη «διπλωματία των σεισμών» ήταν το πρώτο παράδειγμα της νέας αυτής τάσης.

Για τον Συρίγο, οι προβλέψεις του Ελσίνκι για το Αιγαίο υπήρξαν προβληματικές διότι άνοιξαν «παράθυρα» σε τουρ-

κικές διεκδικήσεις. Οι «γκρίζες ζώνες» και η αποστρατιωτικοποίηση των νησιών του Ανατολικού Αιγαίου αποτελούν χαρακτηριστικές περιπτώσεις. Ωστόσο το πλέον προβληματικό σημείο, το «δομικό λάθος» όπως το χαρακτηρίζει ο συγγραφέας, ήταν η διαπραγμάτευση με την τουρκική πλευρά επί του μονομερούς δικαιώματος της επέκτασης των χωρικών υδάτων στις διερρευνητικές συνομιλίες.

Η ιδέα της «επιλεκτικής επέκτασης» δεν συμφέρει την ελληνική πλευρά, όπως σημειώνει. Αντίθετα, η Αθήνα θα πρέπει, έπειτα και από ενημέρωση των «μεγάλων παικτών» (π.χ. ΗΠΑ), να προχωρήσει σε επέκταση στα 12 ναυτικά μίλια. Με τον τρόπο αυτόν πολλά από τα προβλήματα στο Αιγαίο (τα οποία έχουν ανακύψει λόγω των τουρκικών διεκδικήσεων) θα λυθούν, όπως π.χ. η έκταση της προς οριοθέτηση υφαλοκρηπίδας, ακόμη και οι «γκρίζες ζώνες».

Από ένα τόσο εκτενές σύγγραμμα δεν θα μπορούσε φυσικά να λείπει το ζήτημα της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (ΑΟΖ). Το θέμα έχει καταλάβει μείζονα θέση στον δημόσιο διάλογο για δύο λόγους: πρώτον, λόγω της ανακάλυψης σημαντικών κοιτασμάτων υδρογονανθράκων στην Ανατολική Μεσόγειο και, δεύτερον, εξαιτίας της ύπαρξης εκεί του νησιωτικού συμπλέγματος του Καστελόριζου.

Ο Συρίγος, ο οποίος σημειωτέον έχει ειδικευθεί στο Δίκαιο της Θάλασσας, δίνει έμφαση στην προσπάθεια αποδόμησης του τουρκικού επιχειρήματος ότι το Καστελόριζο πρέπει να ιδωθεί χωριστά από το Αιγαίο και να λάβει πολύ μικρή επήρεια καθώς βρίσκεται κοντά στον υπέρτερο όγκο των τουρκικών ακτών. Με ψυχραιμία αναφέρει ότι η ΑΟΖ δεν είναι αναγκαία για να εκμεταλλευτούμε τους υποθαλάσσιους πλουτοπαραγωγικούς πόρους, δεν έχει απορροφήσει την υφαλοκρηπίδα και ούτε θα βοηθήσει στην επίλυση των ελληνοτουρκικών διαφορών.

Ωστόσο η κήρυξη ή μη της ελληνικής ΑΟΖ σχετίζεται με την ευρύτερη αδράνεια στην οποία έχει περιπέσει, πάντα με τις εξαιρέσεις του, το πολιτικό και διπλωματικό κατεστημένο της χώρας. Άλλωστε η εξέλιξη του Δικαίου της Θάλασσας προσφέρει πολλές ενδιάμεσες επιλογές στην Ελλάδα. Είναι όμως σαφές ότι η αμυντική στάση έναντι της Τουρκίας αλλά και η «εξημέρωση του θηρίου» έχουν πλέον φθάσει στα όριά τους και απαιτείται αναθεώρηση στρατηγικής.